

Paparra marró del gos/ paparra de l'ovella/ paparra del bosc (*Rhipicephalus sanguineus*, *Ixodes ricinus*, *Dermacentro marginatus*)

Text: © Joaquim Castellà Espuny

Fotografies : © Joaquim Castellà Espuny

Nom científic
<i>Rhipicephalus sanguineus</i> , <i>Ixodes ricinus</i> , <i>Dermacentro marginatus</i>
Ordre
Acari
Família
Ixodidae (paparres dures)
Mida
4 - 11 mm (adults)

Foto 1: Mascle i femella de *Rhipicephalus Sanguineus* enganxades a la pell d'un gos

Reconeixement

Foto 2: Femella i larva de *Ixodes ricinus* on es poden apreciar les característiques del capítol i del solc anal

Els ixòdids els podem considerar uns autèntics gegants dins del grup dels àcars. El seu cos es troba dividit en dues parts: una d'anterior, el capítol, i una altra de posterior, l'idiosoma. La part anterior o capítol té una gran importància taxonòmica i està format pels palps, els quelcèrs (estructures amb la funció de tallar) i l'hipostoma que és l'estructura central i denticulada que

serveix per a la fixació de la paparra (Foto 2).

Rhipicephalus sanguineus es caracteritza per tenir un color marró fosc que canvia a tons més clars a mesura que s'alimenta. La base del capítol és hexagonal i té uns palps curts (Foto 3). Parasita sobretot els gossos, i els adults es localitzen preferentment en les orelles i en els espais interdigitals.

Ixodes ricinus és una paparra que parasita sobretot els remugants domèstics i silvestres. La base del capítol té forma triangular i els palps són llargs. A

Foto 3: Nimfa de *R. sanguineus*. Aquesta és la fase que sol picar a les persones, es caracteritza per la forma hexagonal del capítol i els palps curts

diferència dels gèneres *Rhipicephalus* i *Dermacentor*, no tenen ulls ni festons. Una característica d'aquest gènere és que el solc anal envolta l'anus per la part anterior (Foto 2).

La paparra de bosc, *Dermacentor marginatus*, parasita sobretot els ungulats, tant domèstics com silvestres. Es pot identificar molt fàcilment perquè és l'única espècie present a Catalunya que té un escut ornamentat. La base del capítol en aquesta espècie és rectangular i els palps són curts.

Detecció i seguiment

Rhipicephalus sanguineus és la paparra comuna del gos o paparra marró del gos. Originàriament africana, es va anar estenent arreu del món acompanyant l'home i els animals domèstics en els seus desplaçaments. A la Península Ibèrica està àmpliament distribuïda i és la causant de parasitacions intenses en gossos. *R. sanguineus* es pot trobar en altres mamífers i accidentalment pica a l'home. És una paparra molt freqüent en gosses i edificacions, on pot desenvolupar tot el seu cicle biològic, la qual cosa afavoreix que les seves poblacions puguin adoptar el caràcter de plagues, tal com ha estat documentat en nombroses ocasions. Aquesta adaptació als ambients humans li ha permès sobreviure en regions geogràfiques molt diverses on a vegades les condicions climàtiques no li són favorables.

La paparra del gos apareix en els mesos de primavera i a finals de l'estiu, mentre que desapareix dels animals durant els mesos més calorosos i de més fred. Tanmateix, no és infreqüent veure animals parasitats tots els mesos de l'any. Fora d'un ambient domèstic, és freqüent observar-la en zones de vegetació de ribera, on poden presentar-se grans poblacions, la qual cosa fa que siguin llocs d'especial risc tant per al gos com per a l'home. En canvi, no és habitual trobar-la en boscos de cap tipus.

Ixodes ricinus és una paparra de camp que parasita sobretot els remugants que pasturen. Aquesta paparra necessita ambients frescos amb una elevada humitat relativa. És una paparra molt típica de llocs amb una climatologia atlàntica. Per tant, no és gaire freqüent trobar-la en les zones de clima mediterrani. A Catalunya s'observa a les pastures de muntanya prepirinenques i pirinenques. L'home pot ser picat per aquesta paparra quan fa sortides al camp.

Dermacentor marginatus és una paparra de boscos i matolls, però és més tolerant pel que fa a la humitat relativa que *I. ricinus*. Els adults són més actius durant els mesos freds de l'any. A Catalunya l'hem pogut observar pràcticament en totes les zones de bosc i matolls on pasturen remugants, però també en aquelles zones habitades només pel senglar.

Riscos/problemes per a la salut

Les paparres són importants des d'un punt de vista mèdic i veterinari tant pels danys directes que causen com per la capacitat que tenen per a vehicular una gran varietat d'agents patògens. Entre els danys directes més habituals cal assenyalar les pàpules pruriginoses, limfocitomes, síndromes febrils, infeccions piògenes i limfadenopaties satèl·lit.

Els humans poden ser picats per moltes espècies de paparres, però a Catalunya les tres espècies comentades són les més importants, tant per la freqüència amb què són

descrites en persones com per la seva implicació en la vehiculació d'importants patògens.

La paparra del gos té una gran importància en la salut pública, ja que és el vector de la *Rickettsia conorii*, patògen responsable de la Febre Botonosa Mediterrània. Aquesta rickettsiosi afecta els humans però no sembla que provoqui cap patologia en els gossos. Dintre de les zoonosis de transmissió vectorial a Catalunya és una de les més importants, tant pel nombre de casos enregistrats com pel curs que pot adquirir el procés si no es diagnostica i es tracta correctament.

Ixodes ricinus pot vehicular una gran varietat de patògens als animals i als humans. En l'espècie humana cal recordar que és uns dels principals vectors de la borreliosi de Lyme, una malaltia causada per la *Borrelia burgdorferi*.

Dermacentor marginatus ha adquirit darrerament un major protagonisme a Catalunya pel fet de ser el vector d'una rickettsiosi humana causada per la *Rickettsia slovaca*. Actualment s'estan duent a terme estudis per conèixer l'epidemiologia i la importància d'aquesta malaltia.

Cicle biològic

Quan la paparra entra en contacte amb el seu hoste busca d'una manera activa determinades zones de l'hoste on alimentar-s'hi. La fixació mecànica es realitza introduint l'hipostoma en la pell prèviament lacerada per l'acció dels quelícers. Tot seguit produeixen una secreció salival anomenada ciment que permet una fixació més sòlida i que facilita l'alimentació de la paparra.

Després de la fixació s'inicia el període d'ingestió de sang. En el cas de les femelles s'observen clarament dues fases. Primer, una fase d'alimentació lenta, durant la qual la femella haurà de ser fecundada, i després una fase de repleció ràpida que es donarà únicament en aquelles femelles que han estat fecundades. Les paparres dures (o ixòdids) realitzen una única ingesta de sang que els permetrà dur a terme un canvi de fase o bé, en les femelles, la posta d'ous.

Quan la femella ha finalitzat la ingestió de sang deixa l'animal i cau al terra, busca un lloc protegit de la llum i de la dessecació i en pocs dies, en condicions favorables, inicia l'oviposició. Un cop realitzada la posta d'ous, la femella mor. El període d'incubació dels ous és variable en funció de la temperatura, i pot oscil·lar des d'unes setmanes fins a uns quants mesos.

Després de l'eclosió, la larva roman inactiva durant uns dies fins que s'endureix el seu exoesquelet. Al cap d' aproximadament una setmana, la larva ja està capacitada per fixar-se al primer hoste. La paparra respon a diversos estímuls, com corrents d'aire creats pel pas d'un animal, el CO₂ de la respiració, vibracions del terra i modificacions en la lluminositat.

Quan la larva ja s'ha alimentat, es desprèn, cau al terra i muda a l'estadi de nimfa. Aquest període estarà influenciat per la temperatura, la humitat relativa i el fotoperíode. La nova nimfa torna a cercar un segon hoste; quan finalitza la ingesta de sang es solta, i busca un refugi on té lloc la muda. D'aquesta última muda resulten els adults, mascles i femelles, que cercaran per tercera vegada un nou hoste on alimentar-se.

Control

Cal recordar que els humans no són hostes principals de pràcticament cap espècie de paparra i per tant la major part de les picades les podem considerar accidentals. Però tot i que la freqüència de les picades és baixa, moltes vegades tenen efectes nocius que poden anar des d'una simple reacció al·lèrgica fins a la transmissió de patògens. La probabilitat que té una paparra infectada de transmetre un patògen és directament proporcional al temps que aquesta estigui fixada. Per tant és molt important treure la paparra el més aviat possible, i si potser durant les primeres 24 hores.

Mesures correctores i/o preventives

En zones i en èpoques de risc es poden fer les següents recomanacions:

- Vestir roba de colors clars quan es vagi al camp. Les paparres tenen colors foscos i són fàcilment identificables. Tot i així, les fases més petites com larves i nimfes, poden passar desapercebudes.
- Utilitzar peces de roba amb camals i mànigues ajustats. D'aquesta manera les paparres no entren en contacte amb la pell i passada una estona es deixen caure al terra.
- Els repel·lents aplicats sobre la pell (DEET) o sobre la roba de vestir (permetrina) ofereixen una certa protecció
- En zones de pastura hem d'evitar asseure'ns directament sobre l'herba
- Durant o després d'una sortida al camp és important fer una inspecció corporal una o dues vegades al dia
- Cal recordar que manipular animals parasitats comporta un risc per a l'home. Les paparres que es desprenen dels hostes són molt agressives una vegada han iniciat la seva alimentació.

Mesures de control actiu

En ambients domèstics, on trobem sobretot les paparres de gos, les úniques recomanacions que es poden fer van orientades a una correcta desparasitació dels animals emprant productes acaricides, o bé desparasitacions manuals. Sobre el medi, podem actuar amb productes químics i amb mètodes físics. Per exemple, netejant o bé obturant tots els possibles amagatalls que les paparres utilitzen en les seves fases de vida lliure.

En el cas de tenir una paparra fixada a la pell no és recomanable utilitzar cap dels mètodes tradicionals (alcohol, gasolina, sabó, etc.). La millor manera d'extreure-la és fer ús d'unes pinces de punta fina, tot subjectant-la en el punt de fixació a la pell. Ens hem d'assegurar que una vegada retirada no hi hagin quedat restes de l'aparell bucal. En cas contrari, s'hauran d'extreure amb una agulla estèril o amb una fulla de bisturí. És recomanable guardar la paparra extreta, si pot ser en alcohol 70º o congelada, per a una futura identificació. S'ha d'evitar manipular les paparres amb les mans si no es porten guants.

Bibliografia

- Habela, M., Peña, J., Corchero, E. y Sevilla, R.G. 2001. “**Garrapatas y hemoparàsitos transmitidos de interés veterinario en España**”. Editat pel Departament de Parasitologia i Malalties Parasitàries de la Facultat de Veterinària de la Universitat d’Extremadura. 55pp
- Rodhain, F. et Perez, C. 1989. “**Les tiques ixodides: systématique, biologie, importante médicale**“ 341-366. Précis d’entomologie médicale et vétérinaire. Editorial Maloine